

ZWIĄZANIE NASTĘPCY PRAWNEGO ZAPISEM NA SĄD POLUBOWNY

analiza krytyczna stanu orzecznictwa i doktryny

Status quo

1. Akceptowana w orzecznictwie i doktrynie teza o **związaniu** zapisem **następcy** prawnego
2. Kluczowe orzeczenia:
 - A. wyrok SN z 03.09.1998 (I CKN 822/97), oparty na materialnoprawnej koncepcji zapisu (na kanwie cesji **wierzytelności**)
 - B. postanowienie SN z 7.11.2013 r. (V CSK 545/12), oparte na prawnoprocesowej koncepcji zapisu (na kanwie subrogacji ubezpieczyciela)

A. Argumenty oparte na materialnoprawnej koncepcji zapisu

- a) uznanie „**arbitrażowej** drogi **sądowej**” dochodzenia praw za element ich **właściwości**, który przechodzi na nabywcę prawa
- b) „arbitrażowa droga **sądowa**” jako „prawo **związane z wierzytelnością**” (art. 509 KC)
- c) **dopuszczalność** podnoszenia przez **dłużnika** wszelkich **zarzutów**, jakie miał wobec cedenta (art. 513 KC)
- d) **wygaśnięcie** zapisu lub **nieprzenoszalność wierzytelności**, gdyby przyjąć odmienną tezę (o niezwiązaniu następcy zapisem)

A. (a) „Arbitrażowa droga sądowa” szczególną właściwością zbywanego prawa?

1. Formalne prawo do uruchomienia **postępowania sądowego** jako mechanizm realizacji **każdego** prawa cywilnego, a nie element ich **treści**
2. Brak indywidualnego oznaczenia stron umowy o **arbitraż** w art. 1161 KPC jako konsekwencja jego funkcji jako definicji legalnej umowy o **arbitraż**
3. Brak podstawy prawnej dla uznania, **że** umowa o **arbitraż** ma:
 - charakter **rozporządzający** (zmienia **treść** praw cywilnych ze stosunku podstawowego) oraz, **że**
 - ma walor rozszerzonej podmiotowo **skuteczności** (kreuje prawa podmiotowe **bezwzględne**)
4. **Skuteczność związania** niedefinitywna, bo **zależna** od istnienia prawa i **skuteczności** jego transferu

A. (b) „Arbitrażowa droga sądowa” jako prawo związane ze zbywaną wierzytelnością?

1. Brak jakichkolwiek **uprawnień** wynikających z umowy o arbitraż, a składających się na „prawo związane” z przelewaną wierzytelnością w rozumieniu art. 509 KC
2. Problem **przejęcia** na cesjonariusza „**obowiązków** procesowych” w trybie art. 509 KC
3. Droga **arbitrażowa** nie umacnia ani nie zabezpiecza pozycji cesjonariusza jako nowego wierzyciela (a taki jest cel normy z art. 509 KC)

A. (c) Dopuszczalność podnoszenia przez dłużnika wszelkich zarzutów jakie miał wobec cedenta (art. 513 KC)

1. **Wątpliwość**, czy „zarzuty” w rozumieniu art. 513 KC, to **także** formalne zarzuty procesowe?
2. Brak **wpływu** zarzutu zapisu na **arbitraż** na istnienie, zakres **bądź skuteczność** zbywanej **wierzytelności**
3. **Różnorodność** znaczenia **pojęcia** „zarzuty” na gruncie ustawy materialnoprawnej (KC) i procesowej (KPC) jako **przesłanka wykluczająca** zastosowanie art. 513 KC
4. Cel art. 513 KC (niepogarszanie pozycji **dłużnika**) a **równoważność** modeli **sądowej** ochrony praw w trybie **państwowym** i prywatnym
5. Paradoks **nierównouprawnienia** stron (cesjonariusza i **dłużnika**) przy zastosowaniu art. 509 i 513 KC dla uzasadnienia **związania następcy** zapisem na **arbitraż**

A. (d) Wygaśnięcie zapisu lub nieprzenoszalność wierzytelności jako skutek niezwiązania następcy zapisem na arbitraż?

1. Brak podstawy prawnej dla rzekomego **wygaśnięcia** zapisu w skutek cesji **wierzytelności** ze stosunku podstawowego
2. Trwanie zapisu, ale **pośród** podmiotami, **które** go **dokonały**
3. Brak **którejkolwiek** z przyczyn **ograniczających zbywalność wierzytelności objętych** zapisem na **arbitraż** (ustawa, **właściwość zobowiązania**, *pactum de non cedendo* z art. 514 KC)
4. Faktyczne ryzyko „**ubezskutecznienia**” zapisu przy braku automatycznego **związania** nim cesjonariusza? **Rozwiązania** na gruncie praktyki kontraktowej

A. Nemo alteri stipulari potest

1. Fundamentalna zasada prawa cywilnego – **związanie umową cywilnoprawną wyłącznie** jej stron
2. Umowa cywilnoprawna nie **może uszczuplać** praw i **nakładać obowiązków** na osoby trzecie
3. Rozszerzona podmiotowo **skuteczność umów wyjątkiem** mającym zawsze umocowanie w ustawie
4. Zmiana podmiotowa **całej** strony umowy cywilnoprawnej **wyjątkiem** umocowanym zawsze ustawowo (kontraktacja, dostawa, **wstąpienie** w stosunek najmu) – inne przypadki **możliwe wyłącznie** przy zastosowaniu **reguł dotyczących** cesji praw i **przejęcia długu**

B. Argumenty oparte na prawnoprosesowej koncepcji zapisu

- a) **sporność** prawa (art. 1161 KPC), oparta **wyłącznie** na twierdzeniach stron, uzasadnia **analogię** do **przepisów** KPC w zakresie **następstwa** procesowego (art. 180 § 1 pkt 1 i 2 oraz art. 192 pkt 3 KPC)
- a) **następstwo** procesowe oparte jest **wyłącznie** na zaistnieniu zdarzenia zdatnego **spowodować następstwo** materialne
- b) zaistnienie zdarzenia zdatnego **spowodować następstwo wystarczającą przesłanką** dla **związania następcy** zapisem

B. (a) Zasadność analogii z przepisów o następstwie procesowym?

1. Brak potrzeby **sięgania** po **analogię** – brak luki prawnej
2. Brak **podobieństw** w sytuacji **następcy** prawnoprocesowego i **następcy** prawnego w stosunku **arbitrażowym** uzasadniającym analogię
3. Art. 1184 § 1 KPC **statuujący zasadę wyłącznej** autonomii stron w kształtowaniu **reguł postępowania** i art. 1184 § 2 zd. 2 KPC **wyłączający związanie sądu** polubownego przepisami **postępowania** cywilnego
4. Konsekwencje analogii: zgodnie z art. 192 pkt 3 KPC warunkiem **następstwa** procesowego jest... zgoda drugiej strony procesu

B. (b), (c) Konsekwencje analogii z przepisów o następstwie procesowym

1. **Wewnętrzna sprzeczność** – niepewne w skutkach materialnoprawnych zdarzenie prawne ma **powodować** zawsze pewne w skutkach **następstwo** podmiotowe w umowie – zapisie na **sąd** polubowny
2. Paradoks **niezwiązania** poprzednika prawnego przy zastosowaniu **reguł następstwa** procesowego, opartych na **założeniu „pochodności”** sytuacji prawnopprocesowej tj. definitywne **ustąpienie** poprzednika prawnego

Związanie następcy syngularnego zapisem – możliwy „przełom”?

Postanowienie SN z 5.04.2019 r., I CSK 130/18

Teza orzeczenia:

„Nabywca nieruchomości **wstępujący** *ex lege* w stosunek najmu na podstawie art. 678 § 1 k.c. nie jest **związany** zapisem na **sąd** polubowny dokonany w umowie najmu, **którą zawarł** zbywca nieruchomości z **najemcą**”

dr Rafał Kos, LL. M.

rafal.kos@kkg.pl